

dall'eredità del sec. XIX fino alla letteratura pulp emersa negli ultimi decenni del secolo XX. Oltre alla presentazione in quanto parte della letteratura mondiale nella sezione della Storia e nel lessico, si fa anche menzione di alcuni autori di particolare levatura del secolo scorso, che hanno prodotto cioè qualcosa di significativo per la letteratura nazionale italiana.

In ogni caso allo storico della letteratura si presentano scelte problematiche, deve decidere cosa offrire nel panorama letterario e stabilire una linea guida: considera la creazione letteraria un documento o un momento e deve stabilire in che misura mescolare le due strategie fondamentali della retorica, l'espressione storica e la descrizione. Sono evidentemente più vincenti quelle storie della letteratura che evitano la trappola della scelta e della prospettiva a un solo piano e che completano la scrittura storica con l'esame del contesto. Il lavoro di Ferenc Szénási è di questo tipo. L'autore ha scisso sensibilmente l'espressione storica e la descrizione nell'unità strutturale delle due parti maggiori del libro. A ogni espressione storica corrisponde nell'intero del "canone in movimento" del XX secolo e riporta in modo incontrovertibile che l'opera in questione o l'opera dell'autore ha valenza universale, se pertanto fu o no di livello mondiale oppure tipica della letteratura nazionale italiana dell'epoca. Nel corso di questo lavoro critico di interpretazione l'autore demarca i tre nodi principali della letteratura italiana del XX secolo: la rinascita del romanzo (Tozzi, Pirandello, Svevo), l'apparizione del Neorealismo (a partire dalla metà degli anni '40 fino alla metà degli anni '50), la fine della Neovanguardia (gli inizi degli anni '60 e '70) e sulle sue tracce l'avvento del postmoderno. Uno dei capitoli più belli del libro è la poesia di Ungaretti e dei suoi commentari: al lettore viene offerto in poche pagine il mondo straordinariamente ricco delle immagini di Ungaretti, la combinazione interna al verso delle sue pratiche metriche, acustiche e semantiche, il cui risultato, la parola del poeta che si dispiega al di là del dominio del senso come "metro e segreto", sarà la colonna portante della sua poetica. La lingua poetica italiana è radicalmente innovativa, l'autore dedica successivamente un capitolo indipendente a Ungaretti, così come a Montale, che considera un precursore della poesia oggettivista. Proprio l'oggettività nello strumento poetico contrassegna quel concetto che distingue la poetica di Montale dall'Ermesismo. Ferenc Szénási parla dell'Ermesismo non secondo il principio

selvön túl a Történet részben és a kizexikonban az elmúlt század olasz irodalmának valamennyi szerzőjéről említett sz, akik az olasz nemzeti irodalom számára jelentőséket alkottak, illetőleg jelentőséggel bírtak.

Az irodalomtörténetés mindenképpen problematikus válaszok sora előtt áll, határoznia kell, mit von látókörébe, irányvonalat kell szabnia: az irodalmi alkotást dokumentumként vagy monumentumként tekinti, el kell döntenie, milyen arányban elegyíti művében a két alapvető retorikai stratégiát, a történetmondást és a leírást. Nyilvánvalóan meggyőzőbbek azok az irodalomtörténetek, amelyek elkerülik az egysíkú szemléletmód-választás csapdáját, és a szövegközpontú történetírást a kontextus vizsgálatával egészítik ki. Szénási Ferenc munkája ezt az irányvonalat képviseli. A szerző a történetmondást és a leírást jól érzékelhetően, a könyv két nagyobb szerkezeti egységében kettéválasztotta. Csaknem minden történetmondó fejezetnek megfelel egy antológiabeli leíró-szövegelemző rész. Huszonnégy fejezet foglalkozik a művek születési körülményeivel, az egyes írók, költők életüjából éppen annyit tényít közölvé ehhez, amennyi feltétlenül szükséges; a szerző itt tesz említést az egyes alkotók és művek kritikai és közönségfogadtatásáról, megjelenési helyüket az irodalmi hagyományon, a XX. századi „mozgó kánonon” belül, egyértelműen tájékoztat arról, hogy az illető alkotás vagy szerzői életmű egyetemes érvényű, tehát világirodalmi rangú-e vagy az olasz nemzeti irodalom belül volt korszakos jelentőségű. E kritikai-értelmező munka során a szerző mintegy határvékként jelöli ki a XX. századi olasz irodalom három fő csomópontját: a regény újjázületését (Tozzi, Pirandello, Svevo), a neorealizmus jelentkezését (az 1940-es évek közepétől az '50-es évek közepéig) és a neovangardizmus végét (a '60-as, '70-es évek fordulójára), nyomában a posztdern elméletével. A könyv egyik legszebb fejezete az Ungaretti költészetét bemutató rész a hozzá kapcsolódó verselemző kommentárokkal együtt: az olvasó előtt e néhány tömör oldalon feltárul Ungaretti rendkívül gazdag képi világa, metrikai, akusztikai, szemantikai eljárásainak sajátos verbális kombinációja, melynek eredményeképpen az értelenen túli tartományokba hatoló költői szó mint „mérték és titok” Ungaretti poétikájának alappillére lesz. Az olasz versnyelvet gyökeresen megújító, ám későbbi pályaszakaszában abban mégis szintézist alkotó Ungarettinek éppúgy önálló fejezetet szentel a szerző, mint Montalenak, akit a tárgyköltészet megújítójaként tart számon. Éppen a tárgyiaság sajátos költői eszközében jelöli meg azt az elemet, amely a montalei poétikát különválasztja a hermetizmustól. Szénási Ferenc a hermetizmusról nem a korábban elfogadott elv szerint beszél, mely minden utalásos, áttételes köztársasági építkezést a hermetizmus fogalomkörébe utalt, hanem hermetizmus alatt csak a '30-as években poétikai rendszerré érett és költői gyakorlatlává vált köztársasági ért. Így Quasimodón kívül a hermetista költői iskola alkotóiként a firenzei Mario Luzit, Alfonso Gattót, Piero Bigongiari-t és a milánói Vittorio Serenit említi.

Dino Campana, Saba, Ungaretti, Cardarelli, Montale, Quasimodo és a hermetisták, a háború utáni korszakból Sanguineti, Zanotto, Magrelli – a megújuló olasz költészet vitathatatlanul nagy alakjai, közülük legalább három (Cardarelli, Zanotto és Magrelli) Szénási Ferenc könyvében nyer először méltó irodalomtörténeti értelmezést magyar nyelven, mindameletti e kötetből is kiderül, hogy a XX. század az olasz irodalom történetében elsősorban mégis az elbeszélő irodalom százada volt. Az olasz regény a múlt

